

BALKANLARDAN GELEN GÖÇMEN TÜRKLERİN YAŞADIKLARI PROBLEMLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Güler OKAY

okayguler@hotmail.com, ORCID: 0009-0006-1023-489X

Okay, Güler. "Balkanlardan Gelen Göçmen Türklerin Yaşadıkları Problemler Üzerine Bir Değerlendirme". ulakbilge, 85 (2023 Haziran): s. 508-513. doi: 10.7816/ulakbilge-11-85-07

ÖZ

Bu metin, Balkanlardan gelen göçmen Türklerin yaşadıkları sorunlar üzerine kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı zorlukları anlamak, tarihsel ve kültürel bağlamı dikkate alarak onların yeni yaşam koşullarına nasıl uyum sağladıklarını ve bu uyum sürecinin hangi değişimlere yol açtığını anlamayı amaçlamaktadır. Metinde, göçün toplumsal, ekonomik, eğitim ve sağlık gibi çeşitli yönleri ele alınmıştır. Metin, göçmenlerin İstanbul'a gelirken karşılaştığı sorunlarla başlamakta ve ardından İstanbul dışında kurulan geçici konutlar ve bu süreçteki mücadeleler hakkında bilgi vermektedir. Çalışma, Balkanlardan gelen göçmen Türklerin tarih boyunca karşılaştığı çeşitli zorlukları ve bu zorluklarla nasıl başa çıkmaya çalıştıklarını anlatan genel bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Göçmen Türkler, Eğitim Sorunları, Sağlık Sorunları, Ekonomik Sorunlar, İskân Politikaları

Makale Bilgisi:

Geliş: 17 Nisan 2023

Düzeltilme: 29 Mayıs 2023

Kabul: 16 Haziran 2023

Giriş

Göç, tarih boyunca insanlığın hayatını şekillendiren ve kültürel çeşitliliği besleyen önemli bir olgudur. Balkanlar, geçmişten günümüze kadar pek çok kültürel, dini ve etnik grubun bir arada yaşadığı zengin bir coğrafya olmuştur. Bu coğrafyanın tarih sahnesindeki aktörlerinden biri de Türklerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesiyle birlikte Balkan topraklarında yerleşen Türkler, yüzyıllar boyunca bu bölgeye derin izler bırakmıştır. Ancak siyasi ve toplumsal değişimler, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren, Balkanlardan gelen Türklerin yaşamlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olmuştur. Bu makale, Balkanlardan gelen göçmen Türklerin durumunu ele almaktadır. Göçün sosyal, kültürel ve ekonomik etkileriyle birlikte, bu topluluğun karşılaştığı zorlukları ve fırsatları incelemeyi amaçlamaktadır. Balkan coğrafyasındaki tarihi ve kültürel bağlamı dikkate alarak, göçmen Türklerin yeni yaşam koşullarına nasıl uyum sağladıkları ve hangi değişim süreçlerini deneyimledikleri ele alınacaktır. Aynı zamanda, bu makale, Balkanlardan gelen göçmen Türklerin, hem kökenleriyle olan bağlarını koruma çabalarını hem de yeni toplumlarıyla etkileşimlerini nasıl dengelediklerini inceleyecektir. Balkanlar'dan gelen göçmen Türklerin durumu, hem kayda değer bir tarihî geçmişe hem de günümüzün karmaşık ve değişken dünyasına ışık tutan önemli bir araştırma konusudur.

Balkanlardan Gelen Göçmen Türklerin Durumu

İstanbul, Rumeli'den gelen göçmenler için ilk hedef olarak görülmektedir. İstanbul dışındaki duraklama merkezi resmi olarak Ayastefanos (Yeşilköy) olarak tanınmıştır. Yüzbinlerce göçmenin göçmen transit merkezlerine ulaşmasına rağmen önemli bir kısmı İstanbul'a ulaşmıştır. İstanbul'a büyük sayıda göçmenin gelmesi sonucunda, bu bireylerin önemli bir kısmı daha sonra Anadolu'daki diğer bölgelere dağıtılmıştır (Dündar, 2002). Kırklareli Muharebesi'nin sonucunu takiben ordu geri çekilince zulme maruz kalan Müslüman halk, İstanbul'a doğru göç etmeye başlamıştır. Birkaç gün içinde İstanbul, camileri, şapelileri, sarayları ve apartmanlarıyla dolu yürek sızlatan bir manzara sergilemiştir. İstanbul'daki dini ve hayır kurumlarının sınırlı kapasitesi göz önüne alındığında, büyük göç dalgasını barındırmak mümkün olmamıştır. Sonuç olarak, göçmen nüfusunun önemli bir kısmı arabaları ve hayvanlarıyla birlikte uzun süre boyunca meydanlarda ve sokaklarda yaşamak zorunda kalmıştır (Dündar, 2002). İstanbul'a varışlarının ardından göçmenlerin karşılaştığı öncelikli zorluklardan biri geçici konut sağlamaktır. Göçmen nüfusun bir bölümü camilere, medreselere, terk edilmiş evlere, hanlara ve köşklere yerleştirilirken, diğer bir grup da özel olarak İstanbul şehri dışında inşa edilen barakalara gönderildi (Dündar, 2002). Belediye, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları ele almak üzere İskân ve İaşe Komisyonu'nu kurdu. Ayrıca, Muhacirlerin Yerleştirilmesi Komisyonu (Sevkiyât-ı Muhacirin Komisyonu) Sirkeci'de kuruldu. Bu komisyonun görevi, göçmenleri Belediye tarafından önceden belirlenen yerlere yerleştirmektir. Yardım Komisyonu olarak adlandırılan İane Komisyonu, mülteciler için boş evler bulmaya çalıştı. Başlangıçta, göçmenlerin yerleşim kurması için kiralık evler temin edildi. Ancak yüksek kira masrafları nedeniyle, kiralama stratejisi terk edilerek göçmenlerin uygun camilere yerleştirilmesine ve kiralanmış mülklerin sahiplerine iade edilmesine karar verildi. Ev sahiplerinin kira talep etmediği durumlarda, Muhacirler Komisyonu tarafından uygun belgeler sunulması şartıyla göçmenlere ücretsiz konaklama imkanının sunulduğu bildirildi (Halaçoğlu, 1995).

Göçmenlerin Yerleştirilmesi Komisyonu, göçmenlerin önemli bir bölümünü hanlar ve otel gibi konaklama tesislerine tahsis etti. Dahası, Malta kışlasında Tophane'de ve çevre kışlalarda önemli sayıda göçmen konaklama sağlandı. Göçün erken aşamalarında, göçmenler arasında en temel yardım ihtiyacı konutla ilgiliydi. Barınma ihtiyacına ek olarak, yiyecek ve giyim malzemeleri konusunda da kıtlık yaşanmıştı. Bu endişelerle başa çıkmak için sorumluluk Belediye ve İaşe Komisyonu'na (Şehremâneti ve İaşe Komisyonu) İstanbul'da verildi. Belediye sürekli olarak resmî açıklamalar yaparak halkın yatak ürünleri gibi şeyler (yataklar ve battaniyeler gibi) ile giyim eşyaları (gömlekler ve etekler gibi) bağışlamaları için makbuz karşılığında teşvik etti (Halaçoğlu, 1995). Rumeli Muhâcirin-i İslâmiye Cemiyeti aynı şekilde "İane Bileti" adı altında halktan destek sağlamayı amaçladı, bu da göçmenlerin birçok ihtiyacını karşılamak için toplanan fonların adıydı. Ayrıca, Belediye, göçmenleri sürdürmek amacıyla yerel fırınlardan ekmeği toplamak ve dağıtmak üzere belediye müfettişlerine talimat verdi (Halaçoğlu, 1995). İstanbul'a varışları sırasında göçmenlere günlük ücret sağlama çabaları başlatıldı. Muhacirin tarafından belirlenen kurallara göre, 12 yaşına gelmiş veya üzeri olanlar yetişkin olarak kabul ediliyor ve bu nedenle 100 para olarak adlandırılan bir miktar ödeneğe sahip oluyordu. Bunun tersine, 12 yaşın altındaki çocuklara ise daha az olan 50 para miktarı veriliyordu. Ancak aileleriyle birlikte gelen bireyler için, daha az kaynakla yetinebilecekleri düşünüldüğünde, yetişkinlere günlük ücret olarak iki para, çocuklara ise bir para tahsis edildi. Beklenmedik şekilde yüksek sayıda göçmen gelmesi, günlük ücretlerin sürdürülebilir bir şekilde sağlanmasını engelledi. Sonuç olarak, komisyon, göçmen nüfusuna eskiden olduğu gibi ekmeği sağlanmasına geri dönme kararı aldı. Buna ek olarak, Belediye halktan göçmenlerin taşıma ve beslenme masraflarını karşılamak için nakit yardım isteyen halka açıklamalar yayımladı. Göçmenlerin geçici olarak yerleştikleri yerlere, camilere, okullara ve konutlara yakın

yaşayan yerel halk da göçmenlere destek olmuş ve onların sürekli ihtiyaçlarını karşılamıştır; bunlar ekmek, yatak, battaniye ve aydınlatma araçları gibi sağlanan gereçleri içeriyordu (Halaçoğlu, 1995).

Balkanlardan Gelen Göçmen Türklerin Yerleştirilmesinde Alman Tedbirler

Rumeli kökenli göçmenlerin yerleşim ve vatandaşlık süreçlerinin düzenli bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla oluşturulan İskân-ı Muhacirin Nizamnâmesi, toplamda kırk beş maddeden oluşturuldu. Söz konusu yönerge, 13 Mayıs 1913 tarihinde yürürlüğe girdi ve uygulanması için İçişleri Bakanlığı görevlendirildi. Dört bölümden oluşmaktadır (Ağanoğlu, 2001). Özetle: İlk bölüm, göçmenlerin kabul parametreleriyle ilgilidir. Belgelere göre, hükümet göçmenlere kabul yetkisine sahiptir ve yerleşim yerlerini tespit edebilir. Halkın kaydedilmesi, vatandaşlık kazanma prosedürleri ve ilişkili veriler belirtilmiştir. Seçilen bölgelere taşınmayı reddeden göçmenlere, daha fazla yardım aramaları şartıyla kendi fonlarıyla mülk edinme fırsatı verilecektir. II. İkinci bölüm, Muhacirin Müdüriyeti'nin görev ve sorumluluklarına odaklanmaktadır. İçişleri Bakanlığı'nın rol ve sorumlulukları belirtilmiştir. Her ilde bir müdürlük birimi oluşturulacağı belirtilmiştir ve bu birimler ildeki nüfus yoğunluğuna göre bir müdür, memur(lar) ve kâtipten oluşacaktır. Muhacirleri Yerleştirme Komisyonu'nun kurulması, vali ve mutasarrıfın liderliğinde il ve bağımsız idari bölgelerden bireylerin seçilmesini içermektedir. Bu seçim süreci, Finans, Hazine, Tarım, Sağlık ve İmar gibi farklı departmanlardan temsilcilerin yanı sıra muhasebeciler, idari konsey üyeleri ve belediye konsey üyelerini içerir. Komisyon, geçici gıda tedariki, ulaşım, yerleşim, il içi arazi tahsisi, arazi dağıtımı ve yapı inşası gibi kararları alacak ve aynı zamanda bu kararların finansal yönlerini yönetecektir. III. Üçüncü bölüm, göçmen yerleşimi süreçlerine dair maddeleri içerir. İstanbul'da bulunan Muhacirin Müdüriyeti ile İstanbul dışında görev yapan göçmen komisyonları, uygun yerlere geçici olarak yerleştirme işlemini yöneteceklerdir. Kapsamlı bir tıbbi değerlendirmenin ardından hastalığı bulunanlar en yakın sağlık tesisine sevk edilecek ve uygun tıbbi müdahale alacaklardır. Ayrıca, komisyonlar göçmenler için iş fırsatları bulmakla görevlendirilecektir. Arazi tahsisi, hane halkına nüfus büyüklüğü ve arazi verimliliği gibi faktörlere göre belirlenecektir. Önceden belirlenen bir plana göre, her yerleşik göçmen, bir konut, iki baş hayvan, tarım aletleri ve tohumlarla donatılacaktır. Bu öğelerin maliyetleri periyodik ödemeler yoluyla toplanacaktır. Yeni bir köy veya mahalle kurulması durumunda, cami, okul ve çeşme gibi temel tesislerin inşaat masrafları yerleşenler arasında paylaşılacak ve daha sonra hazine tarafından geri ödenecektir. Göçmenlere, göç tarihinden itibaren altı yıl süreyle askerlik hizmetinden ve yerleştikleri tarihten itibaren iki yıl süreyle mali vergilerden muafiyet sağlanacaktır. Göçmen zanaatkârlara, iki bin kurusu geçmeyen bir sermaye sağlanacak ve onlara bir konut inşa edilecektir. Ayrıca, benzer kökenlere sahip göçmenlerin bir araya gelmeleri veya birbirlerine yakın yerleştirilmeleri konusunda gayret gösterilecektir. IV. Dördüncü bölüm çeşitli düzenlemeleri içermektedir. Muhacirin Müdüriyeti'nin yöneticileri ve görevlileri, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları aktif olarak ele almaları konusunda cesaretlendirilir. Devlete ait boş arazi ve çiftliklerin satın alınması, göçmenlerin yerleşimi amacıyla düşünülebilir. Maliye Bakanlığı'nın izni ile hükümete ait çiftliklere yerleştirilebilirler. İllerin komisyonları, arazilerin tarıma uygun olup olmadığını incelemek ve göçmen yerleştirildiğinde yerel halkın olumsuz etkilenmemesini sağlamakla görevlidir. Göçmenleri mümkün olduğunca alışkın oldukları iklimlere uygun bölgelere yerleştirmek büyük önem taşımaktadır.

Balkanlardan Gelen Göçmen Türklerin Eğitimleriyle İlgili Sorunlar

Rumeli'den göçün başlamasının ardından bireyler, mal varlıklarını ve mülklerini büyük ölçüde kaybettiler. Göçten hemen sonra yaşanan dönem, yerleşimlerin kurulması, temel ihtiyaçlara erişimin sağlanması ve askeri yükümlülüklerin ele alınması gibi önemli zorluklarla işaretlendi. Eğitim ise bu konular arasında öne çıkan bir endişe olarak ortaya çıktı. Göçmen çocuklarının ailelerinin devlet yetkililerine sunduğu dilekçeler ve talepler, göçmenlerin bu özel bağlamda karşılaştığı zorlukların kanıtı olarak hizmet etmektedir. Yabancı bölgelerden gelen göçmenlerin psikolojik sağlıkları da büyük ölçüde olumsuz etkilendi. Ancak, eğitim haklarını iddia etme konusunda, göçmenlerin eğitim kurumlarına kabulü için ilgili yetkililere yönelik çoğunluğu olumlu yanıt alan talepleri, özellikle göçmen öğrencilerin bu kurumlara kaydının yapılması konusunda olumlu sonuçlarla karşılandı (Ağanoğlu, 2001). Hükümet, Sultanahmet Sanayi Mektebi, Bursa Sanayi Mektebi, Trabzon Sanayi Mektebi, Ankara Sanayi Mektebi, Bursa Mekteb-i Sultanisi ve Balıkesir Mekteb-i Sultanisi gibi birçok ilkökula çocuklarını tahsis etti. Bu kurumların meslek okulları olmaları, göçmen öğrencilere belirli bir alanda pratik beceriler kazandırma amacının bilinçli bir çaba olduğunu göstermektedir. İçişleri Bakanlığı ile ilgili iller arasındaki yazışmalar, bazı okulların mekân kısıtlamaları ve mali sınırlamalar nedeniyle öğrenci kabul edemediğini göstermektedir. Birçok engelle karşılaşılsa da, üst makamlar, her göçmen öğrencinin eğitim almasını sağlamak için taahhütte bulundu ve yerel yetkililere kıyasla daha fazla özveri ve pratiklik sergiledi (Ağanoğlu, 2001).

Eğitim kurumlarına kaydolacak olan göçmen ve mülteci çocukların harcamalarını karşılamak amacıyla bütçe ayrılmıştır. Sultanî ve Sanayi okulları gibi eğitim kurumlarına kaydolacak olan çocuklar için özel tahsisatlar yapılmıştır (Ağanoğlu, 2001).

Göçmen öğrencilere eğitim desteği sağlama, resmi bir hükümet politikası haline gelmiştir. Öğrencilerden ücret alınmaması, hükümetin göçmenlerin eğitim ihtiyaçlarına duyarlı olduğunu göstermektedir. 26 Mart 1913 tarihinde alınan bir karar gereği, rüştiye ve beş yıllık idadi okullarını başarıyla tamamlayan öğrencilerin diploma aldıktan sonra yedi yıllık sultani mekteplere kayıt yaptırmaya hak kazandıkları belirlenmiştir. Ancak İstanbul'a göç eden ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan öğrencilere yönelik olarak, bu öğrencilere idadi ve sultani okullarda ücretsiz yatılı hizmeti sunmak üzere önlemler alınmıştır (Halaçoğlu, 1995).

Eğitimlerini İstanbul dışındaki bölgelere taşıyan göçmenler için yönetim tedbirler almıştır. Konya'ya beş yıllık, Aydın'a ise yedi yıllık iki ilkokul açılması kararlaştırılmıştır. Aydın'ın Bergama ve Çeşme kazalarında yerleştirilen göçmen çocuklarının eğitimini sağlamak amacıyla Mekteb-i İbtidaiyye öğretmenlerinin maaşları için finansman talep edilmiştir. Balkan Savaşı sırasında yatılı okullara geçici olarak yerleştirilen öksüz veya maddi durumu iyi olmayan öğrencilere eğitimlerine devam etme olanağı sağlanmış ve borçları affedilmiştir (Halaçoğlu, 1995).

Göç nedeniyle öğrenci sayısının artmasının ardından yönetim, Rumeli'den gelen öğretmenlerden de yararlanmayı düşünmüştür. Bu öğretmenler, Anadolu illerindeki eğitim kurumlarına yeniden atanmıştır. Balkan Savaşı'nın başlamasıyla birlikte İstanbul'a gelen öksüz göçmen çocukları için diğer Osmanlı vilayetlerinde bulunan sanayi mekteplerine belirli kontenjanlar ayrılmıştır. Bu kontenjan sistemi, göçmen çocuklarının eğitim ve gelişim ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamıştır. Sanayi mekteplerine kabul edilecek kişilerin en az %30'unun öksüz göçmen çocukları olması planlanmıştır. Sonuç olarak, Konya, İstanbul, Sivas, Bursa, Trabzon, Halep, Şam, Ankara ve Urfa gibi birçok ilde bulunan sanayi mekteplerine göçmen çocukları kabul edilmiştir. Bu gençler, yabancı bir çevreye uyum sağlama süreçlerinde bir dizi zorlukla karşılaştılar. Bazı bireylerin Türkçe bilmemeleri nedeniyle eğitime geç başlamaları ve bu durumun ek masraflara yol açması, okul yönetimleri tarafından sıkça dile getirilmiştir (Dündar, 2002).

Balkanlardan Gelen Göçmen Türklerin Yaşadıkları Sağlıkla İlgili Sorunlar

Balkan Savaşı'nın başlamasının ardından göçmenler, yolculuk boyunca karşılaştıkları bir dizi tehlikeyle yüz yüze geldiler. Bu tehlikelerin büyük bir kısmı, kötü hava koşullarından kaynaklanan zorlayıcı doğası ve zorlu doğası nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu tehlikeler arasında en önde geleni bulaşıcı hastalıkları edinme olasılığıydı ve bunlar arasında en tehlikelisi ve ölümcülü kolera olarak belirdi. Salgın nedeniyle, kolera hastaları Kızılay hastanelerine ve Yeşilköy'e taşındı (Remond, 2007).

Göçmenler, Osmanlı sınırlarına savunmasız bir durumda girdiler, hastalık, yetersiz beslenme ve aşırı yoksullukla karakterize edilen bir durumda, kendi yaşamlarını kurtarma çabalarında büyük zorluklarla karşılaştılar. Devam eden silahlı çatışmayı göz önünde bulundurarak, göçmenlerin sağlık normlarına uyması beklenmiyordu. Kırklareli'den İstanbul'a Muhacir konvoylarının taşınması, varış noktalarına ulaşmak için birçok gün süren bir yolculuk gerektirdi. Yolculuk, çocuklar ve anneler tarafından açıklıkla geçirilen anılara sahne oldu. Rumeli'den başlayan göç rotaları boyunca kolera nedeniyle hayatını kaybeden birçok insan, sağlık yasalarına pek dikkat edilmeden gömülmek zorunda kaldı. Mezarların üzerine yeterli kireç dökülemiyordu. Bu nedenle, göçmenlerin böyle koşullarda sağlıklı kalmaları mümkün değildi (Remond, 2007).

Çerkezköy'den gelen göçmenler ve yaralı askerler arasında koleraya ek olarak dizanteri vakaları da görüldü. Bu konu İçişleri Bakanlığı'na bildirildi ve acil önlemler alınması için Merkez Komutanlığı'na bildirildi. Tıbbi uzmanlar ve Kızılay Cemiyeti, göç edenlere sağlık hizmetleri sunmada titiz davrandılar. İlk aşamada göçmenlerin yaşam koşullarını iyileştirmek için çaba harcandı ve bu süreçte iki gezici doktor atandı. Göçmen Hastaneleri ve Muhacirin Hastaneleri kuruldu. Muhacir Hastanesi, Parmakkapı'daki Reşit Paşa Konağı kiralandı ve tüm gereksinimleri karşılandıktan sonra 8 Şubat 1913 tarihinde açıldı (Halaçoğlu, 1995).

İstanbul'da kolera salgınının daha fazla yayılmasını önlemek için ek önlemler de düşünüldü. Hastalığın, göçmenler ve İstanbul'a sevk edilen askerler aracılığıyla yayıldığı düşünüldü ve bu nedenle bu kişilere İstanbul'a gelmeden önce uygun bir yerde sıkı bir şekilde izolasyon ve dezenfeksiyon işlemleri uygulandı. Ayrıca, İstanbul'daki yerel nüfusla karışmalarının kesinlikle engellenmesi gerektiği sonucuna varıldı (Halaçoğlu, 1995).

İstanbul dışında, İzmir, Giresun, Akhisar, Diyarbakır ve Adana'da da kolera vakaları belgelendi. Kolera yanı sıra, göçmenlerin gelmesiyle lekeli humma ve çiçek hastalığı vakaları da ortaya çıktı. Eskişehir Çifteler Çiftliği'nde göçmenler arasında ateş vakaları da gözlemlendi. Ayrıca, Edirne'de dizanteri gibi bulaşıcı hastalıkların görüldüğü tespit edildi (Halaçoğlu, 1995).

Göçmenler arasında incelenen nüfusta, kolera sonrası en yaygın bulaşıcı hastalık olan çiçek hastalığı da görüldü. Savaşın hemen başında, İstanbul'a göç edenler arasında, bu hastalığın Yedikule Sur İçleri'ndeki

barakalarda görülmesi dışında, toplu olarak geçici iskân edildikleri yerlerde de bu hastalık vakaları belirlendi. Bunun üzerine, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti aşılama çalışmalarına başladı. Yaz mevsiminin yaklaşmasıyla birlikte, göçmen yerleşimlerinde aşı yapma komisyonlarının kurulması için gerekli finansal kaynakların ayrılmasına karar verildi (Ağanoğlu, 2001).

Balkanlardan Gelen Göçmen Türklerin Yaşadıkları Ekonomik Sorunlar

Balkan Savaşları'nın başlamasından önce, devlet gelen göçmenlere bazı vergi avantajları sağladı. Osmanlı İmparatorluğu'nda göçmen yerleşimi meselesi, 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'nın imzalanmasından sonra ortaya çıktı. Bu anlaşma, sonradan gelen göçmenlerin on yıl boyunca vergi muafiyeti ve yirmi beş yıl boyunca askerlik görevinden muafiyet sağlandığı bir dönemi kolaylaştırdı. En büyük göç dalgası, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra meydana geldi. Bundan sonra ülkeye gelen göçmenlere belirli vergilerden muafiyet sağlandı. Göçmenler, kalıcı yerleşim kurup ekonomik istikrarı sağlayana kadar yol yapım vergilerinden muaf tutuldular. Sermayesi kısıtlı olan göçmen tüccarlar ve zanaatkarlar, iki yıl boyunca ticaret vergisi ödeme yükümlülüğünden muaf tutuldular. Bu dönemde göçmenlerin sahip oldukları koyun ve keçileri üzerinden ağnam vergisi alınmamıştır. Ayrıca, göçmenlerin varış tarihinden itibaren üç yıl boyunca öşür vergisinden muafiyetleri sağlandı. Bu politika, tarım göçmenlerini yerleşmeye teşvik etmek ve üretken bireyler haline gelmelerini sağlamak amacıyla devletin tarım gelirlerini artırdı. Sonuç olarak, bu muafiyetlerin süresinin dolmasının ardından devletin tarım gelirleri yükseldi (Halaçoğlu, 1995). Balkan Savaşı'nın sona ermesinden sonra, gelen göçmenler için iki yıllık bir vergi muafiyeti süresini belirleyen İskân-ı Muhacirin Nizamnamesi'nin 28. maddesinde bir hüküm konuldu. Bu şekilde, önceki çatışmaların ardından gelen göçmenlerin ekonomik öz yeterlilik deneyiminden yararlanılarak, ekonomik muafiyetin devamını sağlama beklentisi vardı. İçişleri Bakanlığı, Meclis-i Vükela'dan gelen bir ileti ile tüm kuruluşlara ve vilayetlere, Osmanlı vatandaşlığını elde etmek veya sürdürmek isteyen göçmenler tarafından sunulan dilekçeler ve beyannameler için damga vergisinin muaf tutulduğunu bildirdi. Bu karar, farklı sosyoekonomik arka planlara sahip göçmenler arasında ayırım yapmadı. Göçmenlerin finansal muafiyetlerinin belirlenmesi için uygun kriter konusunda kayıt tarihi mi yoksa göç tarihi mi kullanılacağı konusunda farklı görüşler vardı. Sonuç olarak, 10 Mart 1915 tarihli bir bildiri, göçmenlerin yerleşim tarihlerinden itibaren iki yıl boyunca finansal vergilerden muaf tutulduğunu belirtti. Benzer şekilde, kendi başlarına yerleşenler ise nüfus kayıtlarındaki kayıt tarihine dayanarak muaf tutuldu (Ağanoğlu, 2001). 31 Ağustos 1914 tarihli nüfus kaydına dair belgeden, göçmenlerin nüfus kayıt ve kimlik kartları almak için herhangi bir ücret ödemediği anlaşılır. Ayrıca, göçmenler dilekçeleri için damga vergisinden de muaf tutuldular (Ağanoğlu, 2001). Yasalara göre, Rumeli bölgesinde iş yeri sahibi olanlar ve Osmanlı vatandaşlığını koruyarak göç edenler, taşıdıkları mal ve ticari malzemelerin ilan tarihinden itibaren üç ay süreyle gümrük vergisinden muaf tutulacağını öğrendiler (Ağanoğlu, 2001).

Sonuç

Sonuç olarak, Balkanlardan gelen göçmen Türklerin yaşadıkları deneyimler hem bireysel hem de toplumsal düzeyde geniş kapsamlı etkilere sahiptir. Bu metin, göçmenlerin yaşadığı zorlukları anlamak ve onların deneyimlerini tarihî ve kültürel bağlam içerisinde değerlendirmek amacıyla ele alınmıştır. Göç sürecinin sosyal boyutu, göçmenlerin aidiyet duygularını, kimliklerini koruma çabalarını ve yeni bir çevreye uyum sağlama gayretlerini içerir. Göçmenler, köken kültürlerini yaşatmaya çalışırken aynı zamanda yeni bir kültürle etkileşimde bulunma gereksinimi ile karşı karşıyadır. Bu durum, zaman zaman kültürel çatışmalara veya uyum zorluklarına yol açabilir. Ekonomik açıdan, birçok göçmen aile ekonomik güçlüklerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Yeni bir ülkede iş bulma, mesleklerini sürdürme veya yeni beceriler edinme süreçleri, ekonomik dengeyi sağlamak adına önemlidir. Devlet destekleri ve yerel yardım kuruluşlarının çabaları, göçmenlerin ekonomik adaptasyon sürecini kolaylaştırmada kritik bir rol oynamaktadır. Sağlık alanında, göçmenlerin sıklıkla sağlık hizmetlerine erişim konusunda zorluklar yaşadığı görülmüştür. Dil bariyerleri, sağlık sisteminin karmaşıklığı ve kültürel farklılıklar, sağlık hizmetlerine ulaşımı kısıtlayabilir. Bu nedenle, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması ve kültürel duyarlılık gözetilmesi büyük önem taşır. Sonuçta, Balkanlardan göç eden Türklerin deneyimleri, sadece bireysel yaşamlarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda göçmen toplulukları ve daha geniş sosyal yapıları da şekillendirmiştir. Bu deneyimler, geçmişten günümüze uzanan tarihî ve kültürel bir sürecin yansımalarını taşımaktadır. Gelecekte, daha iyi entegrasyon politikaları, kültürel anlayışın artırılması ve ekonomik destekler gibi alanlarda yapılan çalışmalar, göçmenlerin deneyimlerini olumlu bir şekilde etkileyebilir ve toplumsal uyumu güçlendirebilir.

Kaynaklar

- Ağanoğlu, H. Y. (2001). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç, Kum Saati Tarih Dizisi, İstanbul.
- Dündar, F. (2002). İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Halaçoğlu, Y. (2006). XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin İskânı, T.T.K. Basımevi, Ankara.
- Remmond, G. (2007). Bir Fransız Gazetecinin Balkan İzlenimleri Mağluplarla Beraber, Profil Yayıncılık, İstanbul.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

AN EVALUATION ON THE PROBLEMS EXPERIENCED BY TURKISH IMMIGRANTS FROM THE BALKANS

Güler Okay

ABSTRACT

This text presents a comprehensive analysis of the problems faced by Turkish immigrants from the Balkans. It aims to understand the difficulties experienced by migrants, how they adapt to their new living conditions and what changes this adaptation process leads to, taking into account the historical and cultural context. The text analyses various aspects of immigration such as social, economic, educational and health aspects. The text starts with the problems faced by immigrants on their way to İstanbul and then gives information about the temporary residences established outside İstanbul and the struggles in this process. The study provides a general framework that describes the various difficulties faced by Turkish immigrants from the Balkans throughout history and how they tried to cope with these difficulties.

Keywords: Balkans, Turkish Immigrants, Educational Issues, Health Issues, Economic Issues, Settlement Policies